

Megjelent

125 éve született
KÓSA GYÖRGY

lélektől lélekig

KÓSA GYÖRGY
emlékére

A lemez közreműködői:

Korondi Anna - ének,
Line Ildikó - hegedű, **Bányai Miklós** - brácsa,
Kiss-Domonkos Judit - cselló,
Kósa Gábor - zongora, **Szalai András** - cimbalom

A lemez megvásárolható, vagy rendelhető:
A Rózsavölgy és Társa Zeneműboltban
Budapest, Szervita tér 5, 1052

125 éve született
KÓSA GYÖRGY
(1897–1984)

Három ballada / Three ballads (1976)

Román balladák / Romanian ballads

Kiss Jenő fordítása / Jenő Kiss translation)

1.	I. A katáng - Wild chicory	4'18"
2.	II. A holló és Mihály vajda -The raven and Voivode Mihail	10'01"
3.	III. A lány és a kakukk - The girl and the cuckoo	7'01"

Korondi Anna - ének, **Bányai Miklós** - brácsa,
Kiss-Domonkos Judit - cselló, **Szalai András** - cimbalom

4.	Elégia / Elegie	14'05"
	Line Ildikó - hegedű	

Divertimento 7'30"

5.	I.	1'39"
6.	II.	1'12"
7.	III.	2'15"
8.	IV.	2'25"
9.	V.	1'02"

Szalai András - cimbalom

Öt dal Szabó Lőrinc verseire 24'00"

Five songs to poems by Lőrinc Szabó

10.	I. Ima az utcán - Prayer in the street	3'24"
11.	II. Esőben - In rain	3'41"
12.	III. Nyár - Summer	1'21"
13.	IV. Ősz - Autumn	3'22"
14.	V. Esik a hó - It's snowing	1'22"

Korondi Anna - ének, **Line Ildikó** - hegedű, **Bányai Miklós** - brácsa,
Kiss-Domonkos Judit - cselló, **Kósa Gábor** - zongora

Total time: 57'21"

Az Óbudai Társaskörben 1995 óta eddig 13 alkalommal tartottunk hangversenyeket „Házikoncertek Kósa György műveiből” címmel. Ezzel azt az egyedülálló életformát szerettük volna továbbvinni, amelynek során Kósa György hosszú évtizedeken keresztül otthonában heti rendszerességgel tartott otthoni muzsikálást barátoknak, ismerősöknek. Ennek során a zongora- és kamarazene irodalmának gyöngyszemei mellett saját kompozícióit is bemutatta. A mi sorozatunk számtalan ősbemutatót és régen játszott darabot is tartalmazott. Állandó közreműködőnk volt Korondi Anna, mellette a tervezett lemezen szereplő művészek is részt vettek a sorozatban. A közelgő évfordulóra egy CD megjelentetésével készülünk. Kósa György születésének 125. évfordulóját 2022. április 24-én ünnepeljük.

Kevés olyan zeneszerző alkotott a 20. század Magyarországn, aki annyira emberközeli, humánus és közben mégis titkokkal teli zenét komponált, mint Kósa György (1897–1984). Életművében – bár nagy számban találunk operákat, oratóriumokat és szimfóniákat – kulcsfontosságú szerepet játszanak a szülő- és kamaraművek, és különösképpen a dalműfaj, amely hosszú pályájának mindegyik évtizedében az önkifejezés legfontosabb terepeként szolgált. Kósának azonban nincs szüksége szövegre ahhoz, hogy „beszédés”, „expresszív”, lélektől lélekig hatoló muzsikát írjon, hiszen kamaraművei legalább annyira közvetlen módon fejezik ki érzelmeit, hangulatait, világszemléletét, mint a nagyfokú empátiával megzenésítésre kiválasztott költői szövegek. A lemezen felhangzó kompozíciók mindegyike – külön-külön is, de a koncertszerűen felépülő egymásutánban is – bevezeti a hallgatót e sok tekintetben egyedül zeneszerzői életműbe.

Annak ellenére, hogy a lemezen felcsendülő két szólókompozíció, a cimbalomra íródott *Divertimento* (1938), valamint a hegedűre komponált *Elégia* (1964) az alkotói pálya két távoli pontján keletkezett, sok hasonló vonást őriz. A cimbalomművet Kósa a 20. század legjelentősebb cimbalomművészeinek, Rácz Aladárnak komponálta: „Rácz Aladár muzsikálása attól a pillanattól fogva, hogy meghallottam, példaképemmé vált; a finom cifrázatok legkisebb rezdülését is olyan bensőséges áhítattal játszotta, hogy engem egészen elbűvölt és játéknak varázslatos hatása alól azóta sem tudok – nem is akarok – szabadulni. Neki – róla – komponáltam „Divertimento” című cimbalom-

művet, amelyet az ő speciális, ősi cigánytőről fakadt, francia kultúrával átitatott egyénisége inspirált. Többször előadta – sajnos abból az időből magnetofonszalag még nem maradt fenn” – írta a mű 1977-es kiadásának ajánlásába. A kompozíció le sem tagadhatja az inspirációs forrást: az öt tételből álló szvitben nemcsak a rendkívüli technikai nehézségek szembeötlőek, de az is, milyen gyakran utal Kósa a díszítésekkel, a virtuozitással, az alkalmanként improvizatívának ható hangzsfelületekkel vagy éppen az ellentétet idéző kétszólamúsággal a barokk zenei gyakorlatra, miközben óvakodik attól, hogy egyértelmű stílárís áthallásokkal dolgozzon. Hasonló technikával él a hegedűműben, amelyet unokahúgának, a hegedűművész *Molnár Ágnes*nek ajánlott. A költői műfajmeghatározás itt egyszerre utal a rögtönzés látszatát keltő strukturáltságra és a hangulatok–érzelmek hullámzására. A poétikus hangvétel háttérben szigorú logika szerint térnek vissza karakterek, dallamok, motívumok, a Kósa által előszeretettel használt soroló formában.

A két szólóműben megjelenő költőiség – Kósa György művészetének alapfogalma – a lemezen hallható két vokális kompozíciónak is legkarakterisztikusabb jellemzője. A *román balladák* szövegeit Kiss Jenő fordításában felhasználó *Három ballada* (1976) legfőbb jellemzője a szikárság. A szoprán énekes gyermekjátékszerűen egyszerű dallami formuláit cimbalom, brácsa és cselló kíséri. A kísérő hangszerek azonban rendkívül visszafogottan, gyakorta szinte az énekszólamtól teljesen függetlenül játszanak, aminek eredményeképpen mindhárom balladában (*A katáng, A holló*

és *Mihály vajda, A lány és a kakukk*) az elidegenedtség válik uralkodó hangvétellé. A monoton ismétlések sora, az érzéki színek kikeveréséről való tudatos lemondás ősi rituálévá formálja a zenei folyamatot, amihez hozzájárul a szinte töredékesnek ható bal-ladaszövegek homályossága is.

Egészen más hangzsvilágot teremt az *Öt dal Szabó Lőrinc verseire* (1943). A dalciklus különlegessége, hogy nem csupán zongora, de egy vonóstrió (hegedű–brácsa–cselló) is kíséri a szopránzólistát. Az első dal – *Ima az utcán* – feltűnő vonása, hogy míg a vonóshangszerek siratókat idéző dallamos formulákat szolgáltattak meg, a zongora pedig hangszereszerű módon virtuóz játszanivalót kap, az énekszólam mindvégig a barokk recitatívót (énekbeszédet) megidéző módon csendül fel, ritmikájával követve a vers ritmusát. A második dalban – *Esőben* – ugyanakkor a kísérő együttes előbb megidézi az eső csöpögését, amely a tétel folyamán lassan viharrá, majd szinte mozdulatlan esőfüggönyre alakul át, hogy végül – amikor a lírai én szembesül a

reménytelenséggel – elálljon. A harmadik dal – *Nyár* –, amelyben a cselló nem kap szerepet, a barokk hangszerjáték formulái jelennek meg, ellentétet képezve a szintén barokk áriákat idéző szoprándallammal. A negyedik dal – az *Ősz* – legfőbb jellegzetessége a bicegő ritmus, amely a szokatlan 5/4-es metrumból fakad. Az ősz egyre inkább sötétbe boruló színét az teremti meg, hogy e tételben nem szerepel sem a zongora, sem pedig a hegedű, a szólistát a két mélyvonos hangszer kíséri. Kontrasztot képez az ősz sötét hangulatával a ciklust záró dal – *Esik a hó* –, amely játékos derűvel, a vonóshangszerek és a zongora, sőt az énekhang Stravinskyt megidéző ütőhangszerszerű alkalmazásával Kósa művészetének egy másik vonására, a kesernyés (ön)íróniára mutat példát. E hangszerkíséretes dalciklus az életútjának feléhez közeledő zeneszerző művészetének figyelemreméltó kompendiuma.

Dalos Anna

One can hardly find another composer in 20th century Hungary whose music is so congenial, humane and yet full of secrets as the music of György Kósa (1897–1984). In his oeuvre, which also abounds in operas, oratorios and symphonies, solo and chamber works, especially the genre of songs, have key significance as the main channels of self-expression in each decade of his long career. Yet Kósa was not in need of texts to write “eloquent”, “expressive” music travelling from soul to soul: his chamber works convey at least as directly his emotions, moods, world view as the poetic texts he selected with great empathy for setting to music. Each of the compositions on the record – one by one and in their succession as in a concert – gradually acquaints the listener with a unique musical oeuvre in many regards.

Although the two solo compositions on the record – *Divertimento for cimbalom* (1938) and *Elegy for violin* (1964) – are from distant points of the creative life, they have several kindred features. Kósa composed the cimbalom piece for the greatest cimbalom player of the 20th century, Aladár Rácz: “From the moment I first heard it, Aladár Rácz’s music making became my exemplar: he played the tiniest whiff of subtle embellishments with such intimate rapture that I was perfectly enchanted and haven’t been able – nor want – to get rid of the magic impact of his playing. I composed for him – about him – my cimbalom piece titled “*Divertimento*” inspired by his special personality sprouting from ancient Gypsy roots and imbued by French culture. He performed it several times – regrettably, no magnetic tape could sur-

vive from that period,” he wrote in his dedication of the work published in 1977. There is indeed no gainsaying the inspiring source of the composition: not only the extraordinary technical difficulty of the five-movement suite is conspicuous, but Kósa also strikingly often alludes to the baroque musical practice with ornamentations, virtuosity, occasional sound surfaces of improvisatory character, or, for that matter, with two-part writing suggestive of counterpoint, while he steers clear of unambiguous stylistic infiltrations. He applies a similar technique in the violin piece dedicated to his niece the violinist Ágnes Molnár. The titular lyrical genre refers to a structure suggesting the semblance of improvisation and to the undulation of moods and emotions. In the background of the poetic tone the characters, melodies, motifs return according to a strict logic in the enumerative form, one of Kósa’s favourites.

The poetic quality – the fundamental notion of György Kósa’s art – is also the most characteristic feature of the two vocal compositions on the disc. The outstanding lineament of the *Three ballads* (1976) on texts of Romanian ballads in Jenő Kiss’ translation is economy. The simple turns like of a children’s rhyme sung by the soprano are accompanied by a cimbalom, viola and cello. The accompanying instruments perform with great restraint, often almost quite independently of the vocal part. As a result, the predominant tone in all three ballads (*Wild chicory, The raven and Voivode Mihail, The girl and the cuckoo*) is alienation. The monotonous series of repetitions, the deliberate omission of sensuous colours turns

the musical process into an ancient ritual, to which the obscurity of the well-nigh fragmentary ballad texts also contributes.

A wholly different realm of sound arises with *Five songs* to poems by Lőrinc Szabó (1943). It is special to the cycle that not only the piano but also a string trio (violin, viola, cello) accompany the voice part. The striking feature of the first – *Prayer in the street* – is that above the instrumental combination of lamenting tune formulae on the strings and a virtuoso piano part, the vocal part is like a baroque recitative (song-speech) adjusting its rhythm to the rhythm of the poem. In the second – *In rain* – the instruments first evoke the rain drops which gradually multiply into a storm followed by a heavy curtain of rain only finally to stop – when the lyrical ego has just been engulfed by hopelessness. The third song – *Summer* – without a role for the cello presents formulae of baroque

instrumentalism, creating a counterpoint to the soprano line, which is also reminiscent of baroque airs. The most conspicuous feature of the fourth song – *Autumn* – is the limping rhythm caused by the unusual 5/4 time. The ever darker hues of autumn are achieved by the absence of both the piano and the violin, and thus the soloist is only accompanied by two deep strings. The closing piece of the cycle – *It’s snowing* – is a contrast to the sombre mood of autumn. With its serene playfulness, the percussive use of the strings and the piano – and even the voice – reminding the listener of Stravinsky, the composition exemplifies another facet of Kósa’s art, his sourish (self-)irony. This song cycle with instrumental accompaniment is a noteworthy compendium by the composer close to midlife.

Anna Dalos

Bányai Miklós

brácsaművész a Budapesti Fesztiválzenekar tagja, Kolozsváron született 1953-ban zene-művész családban. A kolozsvári Zeneiskolában 1960-1972 között Zsurka Péter híres he-

gedűosztályában tanult, majd 1972-76 között a kolozsvári Zeneakadémián, Balogh Ferenc tanítványa. 1976-89 között a Magyar Állami Operaház tagja, majd 1987-89 között koncert-mestere. 1981-től a kolozsvári Filharmónia „Pro Camera Vonósnégyes”-ében brácsászik.

1989-ben Magyarországra költözik a családjával, ahol előbb a Magyar Állami Operaház, 1991-től a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának tagja, majd 1992-től a megalakuló Budapesti Fesztiválzenekar brácsaművésze. 1989-től a „Camerata Budapest” kamarazenekar tagja, sok kamaraegyüttesel koncertezik, tevékenysége során számos kortárs mű bemutatásában vett részt. Tevékenysége során lemezek, hangfelvételek, rádió- és tévéfelvételek készültek klasszikus és kortárs szerzők műveiből. Tagja a Magyar Zene-művészeti Társaságnak, a kortárs művek előadásáért többször tüntették ki Artisjus Díjjal. Az utóbbi két évben mesterkurzusokat tartott Romániában.

Jelenleg nyugdíjasként a „Camerata Seniorum” kamaraegyüttes tevékenységét segíti

Korondi Anna

Budapesten született zenészcsaládban.

Ének tanulmányait a budapesti Bartók Béla Szakközépiskola után, Bécs város konzervatóriumában énekszakkon Margarete Bence, dal- és oratóriumszakon David Lutz növendéke volt, ahol 1993-ban kitüntetéses diplomát szerzett.

A tanulmányok mellett a bécsi Rádiókórusban énekel, ahol a szólistafeladatok mellett a súlypont a kortárszenei repertoár.

1993-tól 1997-ig a berlini Komische Oper, 1997-1999 között a bonni operaház társulatának tagja, ahol szinte az összes jelentős lírai szoprán szerepet elénekl.

Vendégszerepelt többek között a müncheni Staatsoperben, a Salzburgi Ünnepi Játékokon, a Bayreuthi Ünnepi Játékokon, a Wiener Schubertwochenen, a Herrenchiemsee-i Fesztiválon, a Budapesti Wagner-napokon. Rendszeresen fellép külföldön, ahol neves zenekarokkal dolgozik együtt, repertoárja a barokktól a modern zenéig terjed.

Számos rádió- és CD-felvétel dokumentálja munkáját. Hazai viszonylatban kiemelkedő az 1995 óta rendszeresen megrendezésre kerülő Kósa György-koncertsorozatban kifejtett munkája, mely a zeneszerző műveinek teljeskörű megszólaltatását tűzte ki céljául.

2013-tól a berlini Hanns Eisler Főiskola professzora, ahol énekosztálya mellett kortárs zenei kurzust is vezet.

Kósa Gábor

zeneszerző, ütőhangszeres-, zongora-, orgona-, csembalóművész, karmester.

1950. április 15.-én született Budapesten.

Édesapja Kósa György zeneszerző és zongoraművész volt, Bartók Béla tanítványa.

Tanulmányok: Budapesten a Bartók Béla Zeneművészeti Középiskolában, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen zeneszerzés, karmesterképző és ütőhangszerek szakon végezte 1969-1975-ig

Ösztöndíjas a Hochschule für Musik und Darstellende Kunst Stuttgart intézményében ütőhangszerek, karmesterképző, elektronikus zene szakon. 1978-1980-ig

Előadóművészi tevékenység: 1975-től 1986-ig az Országos Filharmónia ütőhangszeres és zongoraművész szólistája. Ütős szólistestje a budapesti Zeneakadémián eseményszámba mentek. Ezekon számtalan új darab bemutatója mellett régi szerzők műveinek átirataiból vibrafonon és marimbán új repertoárt és mindehhez új játéktechnikát alakított ki. Egyebek mellett zongorán eljátszotta Bach Wohltemperiertes Klavier-jának teljes sorozatát, csembalón a Goldberg-variációkat, orgonán és csembalón a Kunst der Fuge-t. Kamaramuzsikusként kiemelt területe a dalkíséret. Különböző hangszereken és stílusokban improvizál. Specialitása a continuo-játék és zenekari művek orgonaszólamai. Életművének fontos része édesapja műveinek bemutatása.

Mint zeneszerző, fontos kiindulópont volt csatlakozása az Új Zenei Stúdióhoz. Magyarországon elsőként komponált számítógéppel. Hangrendszerkutatókat végzett a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetében. Új hangrendszer meghatározó az életművében. Az eredetileg avantgárd kísérletnek induló Kósa-hangrendszerben egyfajta tonális-funkciós, klasszikus ihletésű műveket alkot.

2007-ben kitüntették a Magyar Köztársaság ezüst érdemkeresztjével.

Szalai András

1985-ben született Budapesten. Tanulmányait a budapesti Bartók Béla Konzervatóriumban, majd a Liszt Ferenc Zeneakadémián végezte cimbalom és zeneszerzés szakon.

Tanárai: Szeverényi Iлона, Fekete Győr István és Vajda János. Több hazai és nemzetközi cimbalomverseny díjazottja. Számos szóló- és kamarazenei estje mellett játszott a Szlovén, a Varsó-i, Krakkó-i, Lódz-i, Valencia-i Filharmonikus Zenekarral, a Bécsi Rádió Szimfonikus Zenekarával, a Nemzeti Filharmonikus Zenekarral, a Budapesti Fesztiválzenekarral, neves dirigensekkel, mint Eötvös Péter, Fischer Iván, Füst János, Keller András, Kocsis Zoltán, Tihanyi László, Vásáry Tamás, Walter Weller, Antoni Wit; vagy olyan előadókkal, mint Evelyn Glennie, Natalja

Zagorinszkaja. Rendszeresen szerepel Budapest főbb koncerttermeiben, fesztiválokon itthon és külföldön is. Kiemelkedő szerepe van kortárs zeneszerzők műveinek tolmácsolásában. A magyarországi kortárszenei fesztiválok gyakori résztvevője. 2011-ben Kurtág György 85., 2016-ban 90. születésnap koncertjeinek közreműködője volt. Számos új művet ajánlottak neki. Több kortárszenei együttes tagja, köztük az UMZE kamaragyűjtés. A Szent István Király Konzervatóriumban zeneszerzést, zeneelméletet, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen cimbalmot és kamarazenét tanít. Felvételei megtalálhatók a Magyar Rádióban és a Hungarotonnál. Artisjus-díjas.

Line Ildikó

az erdélyi hegedűiskola egyik jeles képviselője, Brassóban született. Iskolai tanulmányait itt végezte Victor Tereanu irányítása alatt, aki Carl Flesch - a nagy német pedagógus és hegedűművész - tanítványaként

méltó követője volt a haladó európai zene-kultúrának.

Szólistaképességei már fiatalon megmutatkoztak, hiszen még diákként a Brassói Kamarazenekar koncertmestere lett és számos sikeres szólóhangversenyt adott.

Főiskolai tanulmányait a kolozsvári Zeneművészeti Főiskola hegedű tanszakán végezte Ruha István, majd Ágoston András osztályában. A művészképző elvégzése után előbb a nagyváradi, majd a kolozsvári Filharmónia tagja lett.

1980-tól a Pro Camera vonósnégyes első hegedűse (számos hazai kortárs mű bemutatója fűződik nevékhöz).

1989-ben családjával áttelepült Magyarországra, ahol előbb a budapesti Operaház, majd 1992-től a Rádiózenekar koncertmestere lett.

Szólistaként és kamarazenészként gyakran koncertezik otthon és külföldön egyaránt (Franciaország, Németország, Svájc, Anglia, Románia). Több kamaragyűjtés művészeti vezetője (Pro Camera vonósnégyes, Camerata Budapest kamarazenekar), az Intermoduláció kortárszenei együttes koncertmestere. Számos rádió-, és lemezfelvételt készített, melyek között több jelentős kortárs mű ősbemutatója is megtalálható.

Mint korunk zenéjének avatott előadóját, háromszor tüntették ki Artisjus díjjal.

1999-ben tevékenységét a Magyar Rádió Nívódíjjal ismerte el.

2015-ben Dohnányi-díjjal tüntették ki.

Kiss-Domonkos Judit

Gordonkaművész, kamaramuzsikus, zenekari zenész. Szombathelyen született. Tanulmányait a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola gordonka szakán Dénes Vera növendékeként

folytatta, majd a Magyar Állami Operaház tagja lett, 1977-től szólócsellistája; 1970/71-ben a franciaországi Ensemble Instrumental Colson kamarazenekar első gordonkása. A Bach Trió, a Lajtha Kvartett, a Budapesti Kamaragyűjtés és a Failoni Kamarazenekar tagja. Ferencsik János-díjas.

lélektől lélekig

KÓSA GYÖRGY
emlékére